

De vaste commissie voor Financiën heeft op 25 januari 2017 een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Financiën over zijn brief van 9 december 2016 over Pensioenen en de Europese kapitaalmarktunie (Kamerstuk 22 112, nr. 2257) en aan de Staatssecretaris van Financiën over zijn brief van 19 december 2016 over de Analyse Hoge Raad arrest inzake DB-pensioenregeling (Kamerstuk 34 550-IX, nr. 13).

De voorzitter van de commissie,
Duisenberg

De adjunct griffier van de commissie,
Van Zuilen

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de twee brieven over pensioenen en hebben daarover nog een aantal vragen.

Brief arrest Hoge Raad btw-behandeling vermogensbeheersdiensten voor pensioenen

De Staatssecretaris schrijft dat het arrest van de Hoge Raad van 9 december 2016 geen betrekking heeft op de btw-koepelvrijstelling. Kan de Staatssecretaris aangeven wat het verschil is tussen de btw-koepelvrijstelling en de btw-vrijstelling voor het beheer van een door een beleggingsfonds ter collectieve belegging bijeengebracht vermogen?

De leden van de VVD-fractie lezen dat pensioenfondsen met een defined benefit (DB) regeling niet in aanmerking komen voor de btw-vrijstelling naar aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad van 9 december 2016. De Hoge Raad geeft aan dat het Unierecht geen andere uitleg toestaat. Wat zijn de gevolgen van de uitspraak voor de pensioenfondsen? Op welk Unierecht is deze uitspraak exact gebaseerd? Wat zegt het Unierecht precies over de btw-vrijstelling voor pensioenfondsen en op dit punt? In hoeverre wordt in deze zaak ook nog de weg bewandeld naar het Hof van Justitie van de Europese Unie?

In welke gevallen komen pensioenfondsen in het buitenland wel in aanmerking voor de btw-vrijstelling? In hoeverre verschilt dit van de Nederlandse situatie? In hoeverre zijn er vergelijkbare pensioenfondsen in andere landen die wel in aanmerking komen voor de btw-vrijstelling? In hoeverre is er sprake van een gelijk speelveld in de Europese landen voor de pensioenfondsen?

De leden van de VVD-fractie lezen dat DB-regelingen in de verschillende lidstaten moeilijk vergelijkbaar zijn. Kan de Staatssecretaris toch een inventarisatie en vergelijking maken? Deze leden vinden namelijk een gelijk speelveld belangrijk, ook voor de pensioenfondsen. Zo nee, waarom niet? En als DB-regelingen in andere landen er vaak anders uitzien, hoe kan dan toch juridisch een en ander vergelijkbaar zijn?

Brief positie pensioenen in relatie tot de kapitaalmarktunie

Het actieplan Kapitaalmarktunie en de recente mededeling van de Europese Commissie op het pensioenvlak richt zich primair op de derde pijler, stelt de Minister. De Minister heeft in de consultatiereactie haar bedenkingen gemaakt bij gestandaardiseerde persoonlijke pensioenproducten. Wat houdt dat precies in? Hoe hard gaat de Minister zich hiertegen maken in Europa? Want de Minister lijkt nu toch mee te bewegen, door aan te geven er zorgvuldig gekeken moet worden naar de effectiviteit, noodzaak en vormgeving van een eventueel standaard derde pijlerpensioenproduct. Hoe wordt de Tweede Kamer op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen op dit vlak?

De leden van de VVD-fractie vinden dat Europa zich niet moet bemoeien met ons pensioenstelsel. Daarom hebben deze leden geen behoefte aan mogelijke standaardisering van de individuele pensioenproducten in de derde pijler (vrijwillige individuele pensioenbesparingen). Het belemmert innovatieve producten, terwijl de vraag daarnaar juist zal toenemen. Deelt de Minister de mening van de leden van de VVD-fractie dat de noodzaak

van een Europees standaardproduct volstrekt onduidelijk is en dat bemoeienis vanuit Europa hier niet aan de orde zou moeten zijn?

De VVD is het eens met de Minister dat er geen noodzaak of aanleiding is om de regels voor de tweede pijler pensioenen te betrekken bij de kapitaalmarktunie.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

De leden van de PvdA-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de brieven van de Minister en de Staatssecretaris van Financiën. Wel hebben zij nog enkele vragen.

De leden van de PvdA-fractie lezen dat uit het oordeel van de Hoge Raad blijkt dat een DB-regeling niet vergelijkbaar is met een defined contribution (DC) regeling en daarom niet in aanmerking komt voor Btw-vrijstelling. Welke gevolgen verbindt de Staatssecretaris aan deze uitspraak? Hoe komt het dat in België dit onderscheid tussen DC- en DB-regelingen niet wordt gemaakt? In hoeverre denkt de Staatssecretaris dat het oordeel van de Hoge Raad het level playing field tussen DB- en DC-regelingen zal beïnvloeden? Kan de Staatssecretaris laten bezien of door het verschil in Btw de (uitvoerings)kosten voor de regelingen dusdanig van elkaar verschillen dat vraag en aanbod naar deze regelingen zouden kunnen gaan verschillen? Deelt de Staatssecretaris de mening dat oneerlijke concurrentie op dit punt voorkomen dient te worden?

Voorts lezen de leden van de PvdA-fractie dat de Staatssecretaris de Europese Commissie op de hoogte zal brengen van het oordeel van de Hoge Raad en aandacht zal vragen voor handhaving van het level playing field op dit vlak in Europa. Welk standpunt zal de regering naar voren brengen bij de Europese Commissie? Welke mogelijkheden ziet de Staatssecretaris om dit standpunt te bewerkstelligen? Is aandacht vragen qua zwaarte van het instrument het juiste middel? En wat bedoelt de Staatssecretaris met «handhaving van het level playing field»?

De leden van de PvdA-fractie lezen verder dat de Europese voorstellen ten aanzien van een gestandaardiseerd pensioenproduct mogelijk raken aan de Nederlandse tweede pijler, of de huidige fiscale facilitering van pensioenproducten in de derde pijler. Zij vragen de Minister nader toe te lichten op welke manier onderhavige voorstellen aan deze regelingen raken.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de brieven van de Staatssecretaris van Financiën over het arrest van de Hoge Raad inzake de DB-pensioenregeling en van de Minister van Financiën over pensioenen en de Europese kapitaalmarktunie.

De leden van de CDA-fractie danken de Staatssecretaris voor zijn duiding bij het arrest van de Hoge Raad. De vraag rijst nu echter of deze casus representatief is. Is de Staatssecretaris van mening dat uit het arrest van de Hoge Raad blijkt dat voor alle Nederlandse DB-regelingen geldt dat zij de vrijstelling voor het beheer van gemeenschappelijke beleggingsfondsen niet mogen toepassen? Waarom heeft de Staatssecretaris zoveel nadruk gelegd op de bijstortverplichting voor werkgevers, terwijl deze verplichting bij steeds meer pensioenfondsen wordt afgebouwd?

Het effect van het al dan niet kunnen toepassen van deze vrijstelling is namelijk heel groot en de leden van de CDA-fractie achten het onwenselijk dat de vrijstelling wel van toepassing bij een deel van de regelingen (DC) en niet bij een ander deel van de pensioenregelingen (DB). Erkent de Staatssecretaris dat deze btw-lasten voor DB-regelingen een groot effect hebben op het pensioenresultaat? In de Eerste Kamer sprak de Staatssecretaris namelijk over een «relatief kleine lastentoeename», terwijl DNB becijferd heeft dat een kostenverlaging van 0,25% op een termijn van veertig jaar leidt tot een circa 7,5% hoger collectief pensioenvermogen. Kan de Staatssecretaris dit uitleggen?

De Staatssecretaris schrijft dat DB-regelingen uit andere lidstaten qua btw moeilijk te vergelijken zijn, omdat de buitenlandse DB-regelingen er anders uitzien. Kan de Staatssecretaris toelichten wat dan de relevante verschillen zijn met buitenlandse DB-regelingen? Is het waar dat België en Duitsland een Nederlandse uitkeringsovereenkomst wel vrij zouden stellen? Dit laatste vinden de leden van de CDA-fractie zeer zorgwekkend, want zij vinden het zeer onwenselijk als Nederlandse pensioenfondsen naar een andere lidstaat zouden verhuizen.

Welke wijzigingen van de Nederlandse DB-regelingen zouden er volgens de Staatssecretaris toe kunnen leiden dat wel recht bestaat op toepassing van de vrijstelling voor gemeenschappelijke beleggingsfondsen?

De Staatssecretaris zegt toe bij de Europese Commissie aandacht te vragen voor handhaving van het level playing field als het gaat om de btw-behandeling van DB-fondsen. Deelt de Staatssecretaris de mening dat het door de Eerste Kamer gevraagde onderzoek in het kader van zorgvuldige voorbereiding onder meer behulpzaam kan zijn bij het gesprek met de Europese Commissie?

In de brief over de Europese kapitaalmarktunie beschrijft de Minister het actieplan van de Europese Commissie om de investeringsmogelijkheden voor institutionele beleggers te verbreden en persoonlijke pensioenen te stimuleren. De leden van de CDA-fractie vinden het zeer onwenselijk dat de Europese Commissie persoonlijke pensioenen wil stimuleren. Pensioenen zijn een aangelegenheid van het sociale zekerheidsstelsel en dus van de lidstaten zelf. Ook of landen meer persoonlijke pensioenen willen of collectieve pensioenen is geen keuze waar de Europese Commissie iets mee te maken heeft. Een standaard derde pijler pensioenproduct heeft om dezelfde reden dan ook geen enkele toegevoegde waarde. Anders dan andere soorten financiële producten en verzekeringen, zoals bijvoorbeeld autoverzekeringen, zijn pensioenen geen eenduidig Europees product, maar een uitvloeisel van het nationale sociale zekerheidsstelsel. Het is dan ook niet wenselijk om voor een Nederlands pensioen een buitenlands pensioenproduct aan te kopen. De leden van de CDA-fractie zijn blij dat de Minister ook kritisch is op een standaard derde pijlerpensioenproduct. Waarom ziet het kabinet echter wel «meerwaarde om de pensioenbesparingen in sommige lidstaten met minder omvangrijke aanvullende pensioenvermogens te stimuleren»? Deelt de Minister de mening dat pensioenen niet alleen voor Nederland, maar ook voor andere lidstaten een nationale aangelegenheid is?

Het kabinet wil zich met gelijkgestemde staten inzetten om de eigenheid van de nationale pensioenstelsels te bewaren. Kan de Minister aangeven welke landen deze gelijkgestemde staten zijn? Hoe ligt het krachtenveld op dit punt? Welke landen hebben zich wel uitgesproken voor meer harmonisatie van tweede dan wel derde pijler pensioenproducten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de D66

Brief btw-behandeling vermogensbeheerdiensten

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de Staatssecretaris over de btw-behandeling van vermogensbeheersdiensten voor pensioenfondsen. De Staatssecretaris geeft aan aandacht te vragen voor het handhaven van het level playing field. Kan de Staatssecretaris toelichten wat voor budgettaire gevolgen het zou hebben als de btw-behandeling van DB-regelingen gelijk wordt getrokken met de behandeling van DC-diensten, in het theoretische geval dat het Unierecht deze wijziging niet in de weg zou staan?

Brief kapitaalmarktunie

De leden van de fractie van D66 hebben de brief van de Minister met interesse gelezen. De leden zien net als de Europese Commissie in dat meer investeringen van pensioenfondsen in de reële economie goed zouden kunnen zijn voor zowel de pensioenfondsen en hun deelnemers als voor de reële economie. Kan de Minister nader ingaan op hoe de vervolmaking van de kapitaalmarktunie daar concreet toe kan bijdragen? Welke drempels moeten nog worden weggenomen? En hoe zit dat in de Nederlandse context? Door gesprekken met pensioenfondsen ontstaat bij de leden van de fractie van D66 de indruk dat vooral schaal zeer belangrijk is om investeringen van pensioenfondsen, bijvoorbeeld in duurzaamheid, los te trekken. Onderkent de Minister dat het vergroten van de schaal een belangrijke voorwaarde is voor pensioenfondsen om te investeren in de Nederlandse economie?

De leden van de fractie van D66 hebben gelezen dat de Minister enkele voorbehouden heeft bij het Europese gestandaardiseerde pensioenproduct. De leden van de fractie van D66 delen het voorbehoud dat het Europees pensioenproduct geen negatieve gevolgen mag hebben voor de Nederlandse (tweede pijler) pensioenen. Ziet het kabinet ook voordelen van de introductie van het Europese gestandaardiseerde pensioenproduct voor individuen in andere lidstaten, bijvoorbeeld lidstaten met een kleine pensioenmarkt. En zijn er ook voordelen te bedenken voor expats en grenswerkers? Welke manier van fiscale behandeling van dit Europese gestandaardiseerde pensioenproduct zou de voorkeur hebben van het kabinet?

Vragen en opmerkingen van het lid van de 50PLUS-fractie

Brief analyse Hoge Raad arrest inzake DB-pensioenregelingen

De Staatssecretaris van Financiën komt in zijn brief tot de conclusie dat er geen ruimte bestaat om vermogensbeheerdiensten, verricht door pensioenfondsen die een DB-regeling uitvoeren, vrij te stellen van btw-betaling, en dat het Unierecht ook geen andere uitleg toestaat.

Een pensioenfonds dat een DB-regeling uitvoert zou niet te kwalificeren zijn als «gemeenschappelijk beleggingsfonds». De motie Oomen van 22 december 2015, die vraagt om een onafhankelijk extern onderzoek naar de mogelijkheid van gelijke btw-behandeling van DC- en DB-regelingen voor wat betreft de beheerkosten wordt hiermee als afgedaan beschouwd.

Het lid van de 50PLUS-fractie is verbaasd over de onomwonden conclusie van de Staatssecretaris. Hoge btw-lasten vindt dit lid onwenselijk. Deze hebben – cumulatief – een flink effect op kosten van het vermogensbeheer en dus op het pensioenresultaat.

Allereerst vraagt dit lid in hoeverre de Staatssecretaris de daadwerkelijke ambitie (nog) heeft om pensioenfondsen en hun deelnemers – binnen de geldende regels – te ontzien.

Kan hij hard maken dat hij echt alles in het werk heeft gesteld om de ruimte die er Europeesrechtelijk is, optimaal te zoeken en te benutten? Is echt alles geprobeerd om een gelijk speelveld voor DB- en DC-regelingen te vinden?

Het lid van deze fractie is nog niet overtuigd dat het moeilijk, zo niet onmogelijk is een onderzoek te doen naar btw in relatie tot andere landen. Het zou min of meer appels en peren vergelijken zijn. Gaat de Staatssecretaris hierbij dan niet te veel uit van een vergelijking van een zuivere DC-regeling met een zuivere DB-regeling? Een vergelijkend onderzoek lijkt volgens dit lid zeker gerechtvaardigd. De pensioenwereld is toch al ingrijpend veranderd en voortdurend in beweging? Ook in de zogeheten DB-regelingen is het beleggingsresultaat tegenwoordig steeds bepalender voor de pensioenuitkering.

En gaat het niet juist ook om de simpele vraag – zoals de Pensioenfederatie stelt in haar commentaar – of een Nederlandse uitkeringsovereenkomst die in België of Duitsland wordt ondergebracht daar wel vrijgesteld wordt van btw en in Nederland niet? Verklaard moet toch worden waarom omringende landen wel ruimte voor btw-vrijstelling zien, waar de Staatssecretaris die niet ziet. Kan hier grondig op worden ingegaan?

Is de Staatssecretaris bereid – binnen de mogelijkheden – (btw)-lasten voor pensioenfondsen meer in lijn te brengen met andere EU-lidstaten? Deelt de Staatssecretaris niet de mening van het lid van de 50PLUS-fractie, dat als het om beheersbare kosten gaat, iedere euro daarbij telt? Dit lid merkt in dit verband nog op dat de uitvoeringskosten voor vijf miljoen deelnemers 10 tot 17% zullen stijgen ten gevolge van de hogere btw. Waarom nemen andere lidstaten wel de vrijheid om de pensioenfondsen vrij te stellen van btw? Kan de Staatssecretaris helder aangeven hoe hij zich verder daadwerkelijk gaat inzetten voor een gelijk speelveld ten aanzien van btw-behandeling van pensioenfondsen?

Kan de Staatssecretaris dieper ingaan op de boodschap die hij aan de Europese Commissie wil afgeven? Hoe gaat hij er naar streven pensioen-deelnemers en werkgevers meer te ontzien?

Het lid van de 50PLUS-fractie wil samenvattend benadrukken dat btw-kosten voor pensioenfondsen per definitie onwenselijk zijn. De primaire ambitie moet zijn pensioenfondsen en hun deelnemers te ontzien.

Pensioenen en de Europese kapitaalmarktunie

Het lid van de 50PLUS-fractie onderschrijft in theorie de meerwaarde van een kapitaalmarktunie voor financierings- en investeringsmogelijkheden, economische groei, efficiëntere allocatie van kapitaal en risicodiversificatie. Niettemin schuilen er ook gevaren in het streven naar een kapitaalmarktunie.

Het «aanjagen» van het aanbod van «investeerbare activa» voor institutionele investeerders, waaronder pensioenfondsen is op zich wel begrijpelijk en verklaarbaar, maar het lid van de 50PLUS-fractie benadrukt dat er dan wél keiharde waarborgen moeten zijn, dat er geen sprake is of zal zijn van dwang, drang, of verkeerde prikkels voor pensioenfondsen. Bij het beleggingsbeleid van de pensioenfondsen moeten primair de

belangen van werkende pensioendeelnemers en gepensioneerden worden gediend. Het pensioenresultaat moet altijd voorop staan. Welke waarborgen worden daarvoor ingebouwd? Hoe gaat de Minister dit tot «hoeksteen» van zijn inzet ten aanzien van pensioenfondsen maken? Hoe gaat hij voorkomen dat autonomie ten aanzien van het tweede pijler pensioen wordt aangetast door EU-beleid ten aanzien van de kapitaalmarktunie?

Zo heeft het lid van deze fractie bedenkingen bij gestandaardiseerde pensioenproducten. Een persoonlijk pensioenproduct (in de derde pijler) kan een goede aanvulling zijn voor mensen in landen, waar nauwelijks of geen tweede pijler (werk-gerelateerde) pensioenen bestaan. Echter, het op een hoger niveau willen tillen van persoonlijke pensioenproducten (derde pijler) om de pensioenbesparingen in andere EU-lidstaten, die zaken minder goed geregeld hebben, te stimuleren en te verbeteren mag niet leiden tot méér inmenging in óns pensioenstelsel. Kan dat gegarandeerd worden? Wat is de inzet van de Minister? Het lid van de fractie van 50PLUS is tegen het uniform voorschrijven van gestandaardiseerde pensioenproducten. Dit lid ziet niet de meerwaarde van een separaat productregime, naast bestaande globale geharmoniseerde prudentiële kaders.

Tot slot: kan de Minister nog eens omstandig en helder uiteenzetten hoe hij gaat voorkomen dat de kapitaalmarktunie leidt tot aantasting van de eigenheid en autonomie van ons Nederlandse pensioenstelsel? Wat wordt zijn inzet?

II Reactie van de Minister van Financiën